

SDI, retrospektív keresés és „magánkönyvtár”. Ez utóbbinál a használónak „saját” file-ja van (gépi tárolón), amelyet fenntart, kiegészít és használ.

Az adatbázis tartalmának megítéléséhez az igényekből kell kiindulni. Fontos kérdés, hogy az adatbázis milyen mértékben tár fel bizonyos fontos, nem-hagyományos dokumentumokat; mennyiben teljes vagy válogatott; mekkora az átfutási ideje; milyen indexelési eljárást alkalmaz (természetes nyelvi kulcsszavak, standardizált deskriptorok, cím formája, egyéb tartalomjelölő kódok stb.); tartalmaz-e referátumokat stb. Nem közömbös az adatbázis mérete és növekedési üteme sem.

Ha a könyvtár maga kívánja feldolgozni az adatbázist, rendkívül fontos az adatbázis megbízható minősége (egyetlen „sajtóhiba” is súlyos következményekkel járhat). Fontos előre tudnunk, hogy az adatbázis szerkezetében milyen gyakran hajtanak végre módosításokat és hogyan szerezhetünk ezekről időben tudomást. Nem könnyű kérdés az adatbázisok kompatibilitása sem. Észlelhető ugyan bizonyos törekvés a szükséges szabványosításra, de egyelőre még az a jellemző, hogy minden adatbázis saját struktúrával, jelkészlettel stb. dolgozik. Egynél több adatbázis egyidejű használata esetén további figyelembe veendő probléma az adatbázisok közti átfedés. Az ebből fakadó felesleges idő- és pénzráfordítás leginkább csak az adatbázisok „keverésével” volna kiküszöbölhető, ezt azonban egyelőre igen kevés helyen végzik.

Az adatfeldolgozás maga igen költséges eljárás, így a könyvtárak többsége inkább információs központoktól szeretné megvenni a szolgáltatást. Ilyen esetben természetesen más szempontok befolyásolják a könyvtár döntését.

Mindenekelőtt természetesen arról kell meggyőződnünk, hogy az információs központ feldolgozza-e a szükséges adatbázisokat. Fontos kérdés, hogy a központ egységes output-formátumot állít-e elő. (Ez részint a keresőprofilok, részint a végső bibliográfiák előállításával kapcsolatos munkákat befolyásolja.) Nem lényegtelen probléma a dokumentum-szolgáltatás kérdése sem: a központok többsége nem rendelkezik dokumentum-háttérrel, de egyre többen törekszenek erre is. Néhány központ nyújt bizonyos betanítási lehetőséget, bemutatókat tartanak, a fontos eseményekről folyamatosan tájékoztatják használóikat. A profil-módosítás néhány központnál ingyen eszközölhető.

Fontos szempont lehet az output formátuma, tartalma, s ugyanígy az a hordozó közeg is, amelyen az output megjelenik (display, mikroformátum, mágnesszalag, de egyelőre leggyakrabban a nyomtatott forma).

A keresési tevékenység szempontjából fontos, hogy mely adatok alapján kereshetünk; milyen keresési logikát alkalmazhatunk; van-e lehetőség a keresésben alkalmazott szavak „csonkolására”; lehetséges-e a dokumentum megjelenési idejének figyelembevétele stb. Az on-line keresés számos további elbírálási szempontot vehet fel.

A fentiekhez képest csak másodlagos kérdés, de mindenképpen fontos a szolgáltatás használatával kapcsolatos költségek tisztázása. És itt nem is annyira az előfizetési díj, mint a normál igénybevételén túli többletköltségek érdekesek. Kissé leegyszerűsítve: nemcsak azt kell tudnunk, hogy mennyit kell fizetnünk, hanem azt is, hogy miért mennyit.

Végezetül különálló, de nem kevésbé fontos az a kérdéscsoport, amelyet saját magunkkal kapcsolatban kell feltennünk. Megfelel-e a javasolt szolgáltatás a velünk szemben támasztott követelményeknek? Hogyan befolyásolja állománygyarapítási politikánkat? Alátámaszthatjuk-e javaslatunkat gazdasági érvekkel? Rendelkezünk-e a szükséges személyi feltételekkel? Milyen formában történjék az új szolgáltatás finanszírozása? El tudunk-e látni hirtelen megnövekvő igényeket is? Hogyan biztosíthatjuk a szükséges visszacsatolást és a folyamatos értékelést?

Az adatbázisok beszerzésével vagy a szolgáltatások előfizetésével kapcsolatos kérdések száma igen nagy, megválaszolásuk nem mindig könnyű. Feladataink hatékony ellátása azonban megköveteli olyan döntések meghozatalát, amelyek minden lényeges szempontra kiterjednek.

[WILLIAMS, M. E.: Criteria for evaluation and selection of data bases and data base services = Special Libraries, 66. köt. 12. sz. 1975. p. 561-569.]

(Sárdy Péter)

* * *

A gyorsan fejlődő, számítógépre alapozott információs hálózati technológia alapfogalmai

Az utóbbi években igen gyors ütemben fejlődő számítógépi, információs és távközlési hálózatokkal foglalkozó szakirodalomban jelentős átfedések tapasztalhatók a hálózat szó használatában. Az információs hálózat kifejezés a számítógépes rendszerekkel foglalkozó mérnök számára a számítógép és más adatfeldolgozó berendezések együttesét, míg egy könyvtáros számára a dokumentumok vagy információk cseréjére kialakított eljárások, megegyezések és rendszerek összességét jelenti. A számítógép hálózat kifejezés jelentheti sok nagy teljesítményű számítógép bonyolult összekapcsolását, vagy egyetlen számítógépet, amely néhány lassú perifériával van felszerelve.

A szerzők megkísérik az információs rendszerekkel foglalkozók szempontjából osztályozni a különböző hálózatokat. Az alap gondolat az, hogy egy működő hálózat másféle hálózatokat is felhasználhat feladatai ellátása érdekében. Három féle hálózatot különböztetnek meg:

1. Számítógép hálózatok

Korszerű meghatározás szerint számítógép hálózatnak tekinthető egy rendszer, ha több számítógép, adatvégállomás és adatközlő berendezés összekapcsolásával jön létre. Mivel a korszerű ún. *intelligens adatvégállomások* egyre inkább miniszámítógéppé válnak, az ilyen komplexum már számítógép hálózatot alkothat. Struktúráját tekintve a számítógép hálózat lehet *sugaras, másnéven csillag alakú vagy* sok egyenrangú számítógép esetén ún. *elosztott*.

2. Távközlési hálózatok

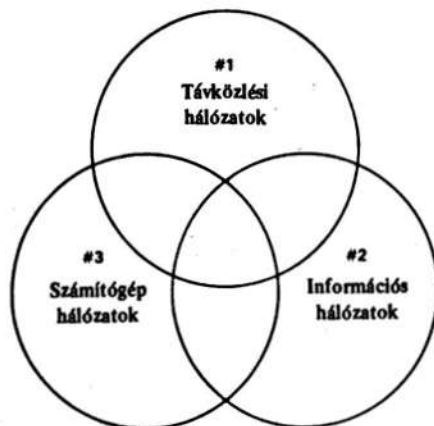
Ez a kifejezés valójában hírközlő hálózatot takar, tehát hírközlő csatornákat, adatgyűjtőket, kapcsoló mechanizmusokat stb. értenek alatta. Az ilyen hálózat szempontjából lényegtelen, hogy milyen információ áramlik rajta keresztül.

3. Információs hálózatok

Bár tágabb értelemben minden hálózat, mely azért jött létre, hogy „*kettőnél több személy azonos típusú információt cseréljen*”, információs hálózat, a kifejezés korszerű értelemben csak az alábbi *kétféle jelentésben* használatos:

- a) Különböző típusú információforrások összekapcsolása (pl. könyvtárak, információs rendszerek, referáló központok stb.) valamiféle rendszerre.
- b) Egy olyan hálózat, amely számítógépes információátvitelt és visszakeresést biztosít, és amelyben néha *számítógép-számítógép* kapcsolat is lehetséges, míg az *ember-rendszer* kapcsolat általában on-line terminálok segítségével valósul meg. Jelenleg ez utóbbi típus áll az érdeklődés középpontjában. Ide tartoz-

nak az utóbbi időben gyakoribbá váló *telekonferenciák*, amelyek résztvevői akár több ezer kilométerre lehetnek egymástól.

1. ábra A hálózat-típusok és kapcsolatai

Egy fizikailag létező rendszer többféle típusba is beletartozhat, ezt mutatja be az 1. ábra. A lehetséges esetek közül a legérdekesebb az ARPANET észak-amerikai számítógép hálózat által reprezentált lehetőség. Ez a hálózat ugyanis távközlési hálózatot is igénybe vesz és információs hálózatként is működik, mivel rendszeresen küldi az adatvégállomással rendelkező felhasználóinak a *Felhasználói Értesítőt*. Az ARPANET az ábrán a mindhárom körrel letakart tartományba tartozik.

/PENNIMAN, W.D. – KROHN, R.E. – KOVÁCS, G.J.: *A framework for the study of emerging network technology = Journal of the American Society for Information Science*, 25. köt. 6. sz. 1974. nov.–dec. p. 378–380./

(Valkó Péter)

MÉG KAPHATÓ

Dr. BUZA Péter: A szóbeli közlésmód helye és szerepe a tudományos-műszaki tájékoztatásban.

1975. 170 p.

45 Ft.

[Módszertani Kiadványok 42. sz.]

A szerző vizsgálatok és a szakirodalom alapján azt kívánja bizonyítani, hogy a szóbeli közlésmód – konferenciák, értekezletek, „folyosói” beszélgetések – a szakmai tudományos tájékoztatás nélkülözhetetlen részei és törvényszerűségeinek eddigénél alaposabb vizsgálata a tájékoztatásügy elsőrendű feladata.

Megrendelhető:

Országos Műszaki Könyvtár
és Dokumentációs Központ
Terjesztési Osztály
1428 Budapest Pf. 12.

